

Bekwaamheid op de proef gesteld

Perspectieven
op competentiegericht
beoordelen

Onder redactie van:

Ans Grotendorst

Ineke van Aken

Anja Heida

Carolien Sino

Bohn
Stafleu
van Loghum

Themaboek

Onderwijs en gezondheidszorg

Portfolio

Prestaties

Kritische beroepssituaties

Joseph Kessels

Als kennis nu eens niet een objectieve grootheid is, die kan bestaan buiten de hoofden van individuen? Wat is er nodig als elk individu om echt te leren opnieuw zijn eigen kennis moet construeren? Als het niet mogelijk is om kennis vanuit het geheugen van de ene persoon zonder meer over te dragen naar het geheugen van de ander, dan is het ook niet mogelijk om objectief vast te stellen welke kennis er precies nodig is en waar we die moeten zoeken. Het vastleggen van zogenaamde kennis in hand-

boeken en naslagwerken is dan niet meer dan het beschrijven van informatie. Het beschikbaar stellen van informatie wil nog niet zeggen dat studenten deze informatie ook raadplegen en toepassen. Een naslagwerk op papier of in elektronische vorm is door zijn inhoud nog geen kennissysteem. We transformeren informatie tot kennis op het moment dat we haar leren gebruiken bij het oplossen van vraagstukken waarmee we in de concrete werkelijkheid te maken krijgen. De confrontatie met een probleem waarvoor we warm lopen, is een belangrijke voorwaarde voor het leren in een constructivistisch perspectief.

De curriculumvernieuwing die nauw aansluit bij deze wijze van kennisconstructie, bevordert een vorm van actief, onderzoekend leren. Studenten en docenten vormen studiegroepen waarin ze de praktische vraagstukken waarmee ze in het werkveld en de beroepspraktijk in aanraking komen als vertrekpunt nemen voor hun leerproces. In de studiegroep vindt vergelijking, verbreding en verdieping plaats. Abstractie en veralgemenisering hebben weinig betekenis als er geen concrete ervaring in een specifieke context aan ten grondslag ligt.

Deze werkwijze staat op gespannen voet met een leerstofgericht vakcurriculum. Toch zijn docenten vaak oprecht bezorgd over het gemis aan kennisoverdracht van de basisstof, die het solide fundament vormt onder hun expertisegebied. Zij hebben vaak een aanstelling op basis van zoveel uur lesgeven in een bepaald vak. Als je vervolgens zegt dat zo'n vak er niet toe doet, maak je iemand in de war. Het kan de docent in een identiteitscrisis brengen. Je bestaat dankzij het vak dat je geeft. Als je niet meer voor een herkenbaar schoolvak staat, ben je geen echte docent. Waar hoor je bij? Wie zijn je collega's? Op welke kennisbasis kun je terugvallen? Deze onzekerheid krijgt ook nog eens voeding als studenten niet meer over die vertrouwde basis-kennis beschikken en algemeen geaccepteerde begrippen niet meer kennen.

Is het immers niet de taak van de opleiding om de vakkennis die in het verleden is verzameld over te dragen en door te geven? De opleiding heeft toch de opdracht om jonge mensen onder deskundige begeleiding toegang te verschaffen tot de funderende kennis van de verzorgende en verplegende beroepen. En omdat het gaat om ingewikkelde inzichten uit de gezondheidsleer, ziekteleer, anatomie en fysiologie en al die andere disciplines, is het niet aannemelijk dat die ongeschoolde hersenen dat allemaal zelf kunnen ontdekken en begrijpen. Daar is toch de hulp van de opleider bij nodig, die het voorwerk al gedaan heeft en de stof op een methodische manier aanpakt en didactisch overdraagt.

Als kennis een persoonlijke bekwaamheid is die iedereen opnieuw moet verwerven, heeft het geen zin om te proberen deze zogenaamd objectieve kennis over te dragen.

In het gunstigste geval kan ik met gehoorzaamheid en discipline een tijdje de leerstof in mijn geheugen bewaren, tot aan het tentamen of de toets, of als ik de docent echt leuk vond een tijdje langer. Veel van die kennis is niet meer en niet minder dan de informatie over de bekwaamheid van een ander. Het wordt pas mijn bekwaamheid als ik zelf aan de slag ga, op zoek ben, toepas wat ik vind, ermee speel, nieuwe problemen te lijf kan en het leven er een beetje mee naar mijn hand kan zetten. Dat gaat me beter en sneller af als ik er echt warm voor loop en erdoor geraakt word. Vooral als ik merk dat het met mij te maken heeft.

Daarom zou ik graag naar een opleiding gaan waar ze mij helpen bij het zoeken naar wat voor mij belangrijk is, waar ik bijzonder in ben, waar mijn talent ligt en waar ik plezier aan beleef. Op het moment dat die slapende startmotor aanslaat, ben ik niet meer te houden. Mijn nieuwsgierigheid neemt makkelijk de barrière van het geconcentreerd studeren. Lezen, uitzoeken en opschrijven zijn dan ineens belangrijke voertuigen die mij brengen waar ik heen wil. Mijn passie doet me zelfs moeilijke teksten lezen, als het moet in vreemde talen. Mijn drijfveer laat me communiceren zonder gêne of faalangst. Omdat ik het zelf wil weten, ga ik op zoek naar de bekwaamheden van anderen. Ik hang aan de lippen van wie mij iets te zeggen heeft en ik heb aan een half woord genoeg als ik voor echte vraagstukken en dilemma's in de praktijk kom te staan.

Wij zijn niet allemaal hetzelfde. Daarom leren we allemaal iets anders.

Ook al hebben we uniforme leerstof en bewaken we de kwaliteit op een gestandaardiseerde wijze, toch geldt:

Het lerende individu is niet geschikt voor gelijkheid.

Het is een bevrijding voor docenten als zij de coach kunnen zijn van hun studenten: opsporen waar het talent ligt en uitvinden welke vraagstukken een uitdaging vormen, om vervolgens behulpzaam te zijn bij het ontwikkelen van het gereedschap waarmee ze verder kunnen. En dan blijken die jonge gasten ineens enthousiast voor ons vak en voor de verschijnselen die wij met onze kennis willen overdragen. Het is nu hun eigendom, het bewijs geleverd in een proeve van bekwaamheid, sterk en zelfbewust, trots op wat ze kunnen. Maar ieder wil wat anders, alleen kan dat veel eerder. En als dat mag op de opleiding, dan wordt het echt spannend.